

PÄIKE PAISTAB JA LINNUKE LAULAB

Muljeid J. Straussi "Mustlasparuni" esietenduselt Estonia Teatris 26. märtsil 1993. Lavastaja Ago-Endrik Kerge, kunstnik Georg Sander, dirigent Arvo Volmer.

"Teater on hullumaja (ja selle marutõbiste osakond on operett)," nentis hulk aastaid tagasi Woldemar Mettus. Soovimata küll olla sarkastiliselt sapine, tuleb siiski tunnistada, et selles üt-luses on paras annus tõtt: Estonia Teatris hiljuti esietendunud "Mustlasparun" sundis taas kord tõdemä, et operett on otse-kui suletud maailm, mingi väl-jaspool elu- ja teatrirealsust eks-isteeriv nähtus. Opereti nuku-majal justkui puuduksid igasu-gused kokkupuuted meie aja ja tema probleemidega. Ent see on veel väike häda, sest jääb vist igavesti vaieldavaks, kas kunst peab elu peegeldama või, vastu-pidi, elus olematuid kauneid lu-gusid jutustama. Paraku seisab operett eraldi ka kogu teatri ül-disest arengust ja suundumus-test, ta poleks nagu veel jõud-nud kahekümnendasse sajandis-se, mil draamalavadel võidutseb lavastajateater ning muusikateater on läbi käinud tee Wagnerist Stravinskiini.

Sel üleüldisel tardunud taustal "Mustlasparuni" hädad ei ül-latagi, kurvaks teevad aga sel-lest hoolimata. Kõik saab alguse muidugi opereti süžees, mille äärmine skemaatilisus mõjub parimal juhul naeruväärse-na. Piinlikkuseni tuttav on ju see lugu noorest mehest, armastu-sest, kadunud tütrekesest, pei-detud varandusest ja suurest sõ-jakäigust. Mida suudakski selli-ne muinasjutt pakkuda XX sa-jandi lõpu skeptilisele maailma-le, kus möllavad AIDS ja aato-mid ning mis on lõplikult kaota-nud lootuse uue ja parema ilma-korra võimalikkusesse!? Must-laste looduslähedus võis olla ideaaliks möödunud sajandi al-guse romantikuile, ent sellesse kadunud maailma tagasipöör-dumine oli juba tollal, ligemale 200 aastat tagasi võimatu...

Teinegi häda, mis "Mustlas-parunit" kimbutab, on vana ja traditsiooniline: lavale vaadates oled sunnitud üha uuesti veen-duma, et laulev näitleja on ope-retistilistlik igapidi etem kui näitlev laulja. Ent sellest kirjutas

Nadia Kurem. Ivo Kuusk ja Leili Tammel.

kriitika juba 1920.—1930. aastate "Estonia" operettide puhul, küll selle vahega, et tollal oli "Estonia" veel nn. kombinaatteater ning paljude kandvates opere-tiosades kasutati draamanäitle-jaid. Seekordse "Mustlasparuni" kõige piinlikumad hetked on igatahes laulunumbreid siduvad dialogikatked, mis paraku mõ-juvad kui kolkateatri isetegevus-laste pingutatud etteasted, kus ülilmaks eesmärgiks on tekst kuuldavana saali kanda. Ja siinkohal lendab kivi küll lavastaja kapsaaeda: kui "Mustlasparuni"

libreto ja ideestik pole Ago-End-rik Kerge loodud, siis vähegi professionaalset näitlemisoskust pidanuks lavataja ometi nõud-ma-saavutama. Sedakorda näib aga, et lavastajat on huvitanud vaid tegelaste liikumisjoonised, stseeni väline ülesehitus ning osaliste valguspunktidesse pai-gutamise. Au siis neile, kes oma kogemustele ja loomupärasele sarmile toetudes asjast puhtalt välja tulevad, — oma kõrvalseis-jarollis tagasihoidliku ning ome-ti vajalikuna püsivale Ivo Kuu-sele ja Marika Eensalu vaikselle

kindlusele. Üllatuseks operetila-val oli Leili Tammeli mustlanna Czipra: Tammeli kirglikud ooperirollid ning osalemine Mai Murdmaa ballettides on andnud võimaluse väljendada sisemist keemist välise vaashoituse läbi, kiirata energiat liikumatuses. Czipra seevastu pulbitses säravast elurõõmusest ja lõunamaisest soojusest. Kena täiendust vana-de olijate kindlale ansambli-le pakkus Nadia Kuremi Saffi: milline lavaline vabadus liiku-mises ja vokaalis, seda isegi I vaatuse igavesti venivas roman-

sis paistvast päikesest ja laulvast linnukesest! Draama dialoogide puhul tuleb siiski ka Kuremile ette heita paigutist rabadat tekstiesitust.

Ülejäänud seltskonna otse öeldes abitud näitlejatööd aitasid lõppkokkuvõttes lahendada vähemalt küsimuse, miks meie draamateatrid on viimastel hooaegadel üksteise järel ja üsnagi edukalt muusikalavastusi viljelnud: hoolimata vokaalseist viperusist suudavad draama-näitlejad oma käsitööoskusega opereti elututele skeemidele mingi psühholoogilise tagapõhja luua ja lavategevuse kuidagi ühes joones algusest lõpuni läbi viia. (Siinjuures ei saa märkimata jätta "Estonia" "Mustlasparuni" üht vaieldamatut eelist draamateatrite operettidega kõrvutades: orkester Arvo Volmeri juhatusel oli sedakorda üllatavalt operetlik, temas jätkus nii sära, elurõõmu kui ka muusikalist voogavust.)

Ago-Endrik Kerge on aga "Mustlasparunis" läinud eelkõige masside liigutamise ning väliste trikkide teed. Ja ehkki lavalt pakuti terve stseenitais balletiparoodiat ning hulgi sünkroonseid liikumisi, ei muutnud see üldpilti elavamaks, vaid mõjus pisut pünlikult operetiparoodialikuna. (Lõpuni väljapeetud operetiparoodia olekski ehk üks võimalus žanri tardumusest äratada, ent hea paroodia eeldab nii sisu kui ka vormi mõtestatud ja läbivat naeruvääristamist.)

"*Quo vadi's*, Ago-Endrik Kerge?" küsis mitu head aastat tagasi TMK-s ilmunud artikkel. Sedasama küsimust ajendab kordama ka "Mustlasparuni" uuslavastus: kuhu edasi neilt tardunud skeemidelt ja harjumuslikkusega väga igavaks muutunud lavastajanippidelt? Kuidas saavutada taas need väärtused, mis Kerge parimatele muusikalavastustele omased olid, — osav tempo-rütmide kombineerimine, liikuvus, elavus, sära?

KADI HERKÜL